

JANUSZ MAŁLEK

W SPRAWIE OBECNOŚCI KOPERNIKA
NA SEJMIKU W MALBORKU W MAJU 1529 ROKU

Biskup warmiński, Maurycy Ferber, w liście z 27 kwietnia 1529 r. wzywał kapitułę, aby wydelegowała Mikołaja Kopernika, dobrze zorientowanego w kwestii monetarnej, na sejmik pruski do Malborka, zwołany w tych sprawach na św. Stanisława, tj. 8 maja. Kopernik winien przybyć tam 11 lub 12 maja, aby przedstawić biskupowi opinię kapituły i służyć mu radą¹.

Uczestnictwo Kopernika w obradach tego sejmiku było jednak uznawane dotąd za niepewne. Leopold Prowe i Hans Schmauch przyjmowali prawdopodobieństwo obecności Kopernika w Malborku, mimo braku potwierdzenia źródłowego². Natomiast Jerzy Sikorski skłonny był przyjąć, że Kopernik tam nie pojechał, a to dlatego, iż zaistniała nagła przeszkoda, dla której sam biskup nie mógł rzekomo zjawić się na tym sejmiku³. Oto bowiem 7 maja Maurycy Ferber przebywając w Smolajnach zawiadamił kapitułę, że z powodu uporczywych dolegliwości żołądkowych zmuszony był zawrócić z drogi. Prosił, by kapituła natychmiast wysłała do niego do Lidzbarka kantora kapituły Jana Zimmermana oraz doktora Mikołaja Kopernika, którzy w wypadku zgonu biskupa zaopiekują się zamkiem. Gdyby Kopernik lub któryś z kanoników miał skuteczne środki na uśmierzanie bólu żołądka, winien je doktor Mikołaj ze sobą przywieźć. Na sejmik malborski — donosił dalej biskup — sam przybyć nie może, toteż prosi kapitułę o wydelegowanie jednego lub dwu kanoników⁴.

Gdy cytowany list dotarł do Fromborka — a mógł z powodzeniem dotrzeć w ciągu tego samego dnia — prawdopodobnie zastał jeszcze Kopernika na miejscu; było bowiem jeszcze cztery dni do wyznaczonego spotkania z biskupem w Malborku. Zamiast tedy udać się do Malborka, zgodnie z życzeniem chorego biskupa wyjechał zapewne do Lidzbarka. J. Sikor-

¹ M. Biskup, *Regesta Copernicana*, Wrocław 1973, nr 297, s. 149.

² L. Prowe, *Nicolaus Copernicus*, Bd. 1, Tl. 2, Berlin 1883, s. 207; H. Schmauch, *Nicolaus Copernicus und die Preussische Münzreform*, Gumbinnen 1940, ss. 22 n.

³ J. Sikorski, *Mikołaj Kopernik na Warmii*, Olsztyn 1968, nr 309, s. 83.

⁴ M. Biskup, op. cit., nr 298, s. 149; J. Sikorski, op. cit., nr 310, s. 83.

ski wnioskował, że zarówno chory, jak i jego lekarz, pozostawali w Lidzbarku także w okresie trwania sejmiku i nie wzięli już w nim udziału.

Okazuje się jednak, że był to wniosek mylny — przynajmniej w stosunku do osoby biskupa Ferbera. W recesie tego sejmiku odnotowano obecność biskupa w dniu 11 maja, chociaż obrady sejmiku rozpoczęły się już 9 maja, oprócz biskupa spóźnił się także Ludwik Mortęski, kasztelan elbląski⁵. Biskup Ferber usprawiedliwił zresztą swoje spóźnienie chorobą, jaką przebył ostatnio⁶. Należy więc sądzić, że dolegliwości żołądkowe minęły, być może dzięki opiece lekarskiej Kopernika, i Ferber mógł w ciągu kilku dni nie tylko dojść do siebie, ale i znaleźć siły na zniesienie trudów 100 km podróży z Lidzbarka do Malborka. Reces nie odnotował jednak przyjazdu Kopernika na sejmik. Było bowiem w zwyczaju notować obecność tylko radców pruskich, a takim Kopernik nie był. Nie zapisywano więc nazwisk wszystkich posłów szlacheckich, czy też z małych miast, a tylko ich rzeczników, którzy zabierali głos. Trzeba tu dodać, że obecność Kopernika odnotowana jest *expressis verbis* tylko na dwóch sejmikach — w maju 1528 i w listopadzie 1530 r. Na sejmiku w dniu św. Stanisława 1528 r. Kopernik był członkiem specjalnej komisji mennicznej, więc nazwisko jego musiało być wymienione⁷, a na sejmiku w listopadzie 1530 r., wraz z Aleksandrem Scultetim zastępował niedysponowanego biskupa Ferbera, czyli i w tym wypadku pisarz gdański spisujący protokół nie mógł jego nazwiska pominąć⁸. Znane są jednak wypadki, iż nazwiska Kopernika nie wymieniono w protokole obrad, a mimo to jesteśmy pewni, że uczestniczył on w sejmiku. Otóż w recesie z sejmiku Prus Królewskich, który odbył się w lutym 1529 r. w Elblągu, nie odnajdujemy nazwiska Kopernika wśród obecnych; jego obecność potwierdza jednak list biskupa Ferbera skierowany do kapituły warmińskiej⁹. A więc również w maju 1529 r. niekoniecznie musiano wymieniać jego nazwisko w recesie, skoro był jedynie doradcą biskupa Ferbera. Naturalnie inną sprawą było dopuszczenie do obrad. Sądzić należy, że Kopernika dopuszczano jako eksperta do obrad tylko w sprawach monetarnych. Interesujące, że biskup Ferber w cytowanym już liście z 27 kwietnia 1529 r. zapraszał Kopernika na spotkanie w Malborku dopiero na 11 i 12 maja, gdy tymczasem — jak zaznaczono — obrady sejmiku musiały rozpocząć się już 9 maja. Widocznie Kopernik był mu potrzebny tylko do konsultacji w sprawach monetarnych.

W konkluzji należy stwierdzić, że udział Kopernika w sejmiku zwołanym na św. Stanisława 1529 r. w Malborku jest wysoce prawdopodobny. Byłby to szczególnie tym bardziej istotny, że na ogólną liczbę 16 sejmików Prus Królewskich z lat 1527—1531, które zajmowały się przede wszystkim sprawą reformy monetarnej, Mikołaj Kopernik był z całą pewnością

⁵ Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Gdańsku. Recesy stanów Prus Królewskich, Dz. 300/29, nr 10, fol. 46.

⁶ Ibidem, fol. 46—46v.

⁷ Por. H. Schmauch, op. cit., s. 17.

⁸ Ibidem, s. 25.

⁹ M. Biskup, op. cit., nr 294, s. 148.

obecny tylko na trzech sejmikach (maj 1528 r., luty 1529 r., listopad 1530 r.).

Przyjęta wyżej konkluzja pozwala z kolei zastanowić się, czy i na dwunastu pozostałych sejmikach, poświęconych głównie reformie monetarnej, nie należałoby przyjmować obecności Kopernika, choć nazwiska jego nie zanotowano w recesach. Zestawiając daty tych sejmików z lat 1527—1531 z wydarzeniami z życia Kopernika z tychże lat, w ani jednym wypadku nie stwierdzamy „wzajemnego wykluczania się”. Trzeba sobie przy tym zdać sprawę, że ewentualna korespondencja biskupa Ferbera do kapituły warmińskiej w celu delegowania Kopernika na sejmiki mogła nie przetrwać do naszych czasów; jest regułą, iż z dużych zbiorów korespondencji szesnastowiecznej zachowała się tylko część. Być może dalsze badania potwierdzą obecność Kopernika przynajmniej na niektórych spośród tych sejmików. W ogóle zaś udział Kopernika w sejmikach Prus Królewskich, choć formalnie nie odnotowany, mógł być częstszy. W nieco innym świetle należałoby tedy widzieć całą sprawę reformy monetarnej, zresztą opartej na zasadzie unii monetarnej Korony, Prus Królewskich i Prus Książęcych i znanej nam dzięki wspomnianym recesom. Wypowiedzi biskupa warmińskiego Maurycego Ferbera na sejmikach w sprawie monety mogły być znacznie częściej inspirowane przez Kopernika, niż dotychczas o tym wiemy. Są dowody w listach Ferbera do kapituły warmińskiej, że Kopernik był generalnym konsultantem biskupa Ferbera w sprawie monety¹⁰, a więc głos Ferbera wypowiedzany na sejmikach był po części „głosem” Kopernika. Analiza wypowiedzi Ferbera może mieć zatem znaczenie przy ustalaniu poglądów Kopernika w kwestii monetarnej oraz tego, w jakiej mierze urzeczywistniano jego myśli. Jeśli osobiście wcześniej brał udział w sejmikach, to i odpowiednio w większym stopniu mógł wywierać wpływ na Ferbera, przewodniczącego stanów Prus Królewskich.

¹⁰ Ibidem, nr 274, 283—288, 294—295.

WAR NICOLAUS COPERNICUS AUF DEM LANDTAG IN MALBORK AM TAGE ST. STANISLAI (8. MAI) 1529 ANWESEND?

Zusammenfassung

Der Vf. vertritt die Meinung, daß Nicolaus Copernicus an dem Landtag in Malbork (Marienburg) am Tage St. Stanislai im Jahre 1529 teilnahm, obwohl in letzterer Zeit die Anwesenheit Copernicus' auf diesem Landtag in Frage gestellt wurde. Auf diesem Landtag wurde die Münzreform in Preußen behandelt. Copernicus ist sicherlich in Malbork zusammen mit dem ermländischen Bischof Mauritius Ferber angekommen, der wegen einer Krankheit mit Verspätung eintraf.

Copernicus war auch auf anderen Landtagen Königlich-Preußens anwesend; daß seine Anwesenheit in den Rezessen nicht verzeichnet wurde, läßt sich damit erklären, daß er nicht zu den preußischen Räten gehörte. Die Annahme dieser Möglichkeit ist von Bedeutung, da damit eine intensivere Teilnahme Copernicus' an der Vorbereitung der Münzreform ebenfalls wahrscheinlich werden dürfte.